

tuis fidelibus servis erogare fecisti. Pro qua re peto **A** saltem in uno verbo postulare non dedignentur ; servus inutilis servos utiles, in quorumcunque manibus laboris mei opuscula venerint, quidquid optimum invenerint, ad auctorem referant Deum ; quidquid vero minus, mihi ignoscant. Et hoc rogo, ut pro facinoribus meis Dei indebitam misericordiam uti quando justis a pio iudice reddita fuerit præmii corona, mihi peccatori indebita Dei misericordia quantulumcunque veniam tribuere dignetur.

Deo gratias. Amen.

ATTONIS VERCELLENIS EPISCOPI SERMONES.

[Ex codice Vaticano, apud Maï, *Scriptorum veterum Collectio nova*, tom. VI, p. II, p. 11.]

SERMO PRIMUS

IN ADVENTU DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI (1493).

Ad celebrandam nativitatem Domini nostri Jesu Christi, fratres charissimi, jam nunc corda vestra præparate, mores componite (1494), vitam dirigite, ut non nos veniens de negligentia judicet, sed de (1495) dignis operibus remunerare dignetur. Beatus Paulus clamat apostolus : *Hora est jam nos de somno surgere* (Rom. XIII, 11). Somnum itaque negligentiam appellat, quam excutientes a cordibus, bonorum operum instantiam nobis convenit frequentare (1496)... studiose acquirere (1497)... digna... aliquid negligenter offender... ipsis eum placaret. Ecce nempe cælorum... specialiter quodammodo ad visitandum venit. Cujus adventum nobis multo magis [salutari] convenit providentia expectare, jejuniis, vigiliis, orationibus, continentis, eleemosynis, cæterisque virtutibus præteritæ culpæ maculas a nostræ mentis domo sedule abluamus, nec ad eandem iterum redire intendamus. Minime quidem sufficit, aliqua interveniente festivitate, nostram deponere iniquitatem, si, ea transacta, rursus ad eandem recurrere consideremus. Hospes namque venturus sic de futuris (1498) quemadmodum de præsentibus, sic de occultis quemadmodum et de manifestis judicare volet. Denique Psalmista ait : *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum, qui invocant eum in veritate*

B (*Psal. cXLIV, 18*). Cum enim ubique esse probetur Dominus, illis tamen procul dubio proximus dicitur, quibus propitius esse dignatur, scilicet *qui invocant eum in veritate*. Illi quidem *in veritate eum invocant*, qui ea quæ expediunt digne rogant : qui vero supervacua (1499) ab eo quærere præsumunt, vel qui ea quæ postulant non intimis mentibus rogant ; ipsi profecto *in veritate eum non invocant*, nec prope habere merentur, ut illud : *Longe est a peccatoribus salus* (*Psal. cxviii. 155*). Nam qui fictè Deum quærit, nunquam eum invenire [*cod. inveniri*] merebitur. Hinc scriptum est : *Spiritus sanctus effugiet fictum* (*Sap. I, 5*). Quod bene quoque per angelos Dominicam nativitatem pastoribus nuntiantes declaratum est dicentes [*cod. dicentibus*] : *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (*Luc. II, 14*). Bona voluntas est non solum mala non agere, sed etiam nec velle. Jure ergo talibus Christi pax nuntiatur. Qui vero homicidia, odia, adulteria (1500), furta, perjuriam, seu cætera vitia sic ad tempus simulant declinare, ut ad hæc eadem iterum reverti jam corde conceperint, ii profecto bonæ voluntatis non sunt, nec Christi eis (1501) conceditur pax. Nam miles arma deponit, corpus reficit, membra refovet, ut tempore opportuno resumptis viribus eisdem armis rursus valeat dimicare. Non sic .. induere mere... pertingere (1502) gaudeamus.

(1493) Hunc sermonem, cum aliis quatuor, de Pentecoste, de S. Eusebio, de Assumptione B. Virginis, de Nativitate Præcursoris, edidit V. cl. Jo. Dominicus Mansius in appendice tomi II Miscellaneorum Baluzii Lucæ, an. 1761, ex hoc eodem vetere et perraro codice Vaticano ; sed enim festinatione perturbatus, vir cæteroquin doctissimus, permultos turpesque errores contra codicis fidem scripsit et incautissime edidit, quos ego nunc corrigam.

(1494) Mansius pervertit hæc cola.

(1495) Mansius, *ex*.

D (1496) Summa codicis ora humiditate extabuit, perieruntque in singulis paginis versus ferme duo ; ex qua regula metiri sequentes lacunas discant lectores.

(1497) M. male *atque fere*.

(1498) M. falso *præteritis*.

(1499) M. *supervacanea*.

(1500) M. omisit hoc vocabulum.

(1501) M. *perperam ei*.

(1502) M. male *perstringere*.

SERMO II.

IN NATALI EJUSDEM.

Gaudeamus omnes, fratres charissimi, lætentur et exsultent omnes gentes. Istum diem non tantum visibilis sol, sed ejus invisibilis Creator potius illuminavit. In hac siquidem die, Deus homo factus est, cœlestia terrenis famulantur, angeli et homines ad concordiam revocantur. Cum enim in principio esset Deus, sicut evangelica vobis lectio narrat, *Omnia per ipsum facta sunt* (Joan. 1, 3): sed inimicus humani generis adversus Creatorem suum insurgere tentavit dicens: *Ponam sedem meam ad aquilonem, et ero similis Altissimo* (Isai. xiv, 14). Ob quam superbiam tam ipse quam omnes sequaces ejus, qui incommode tentaverunt ascendere, divino judicio sunt dejecti. Ad quorum casus reparationem Dominus homines in paradiso constituit. Angeli quoque, restaurationem sui ordinis ab ipsis expectantes, in magno eos gaudio multoque receperunt amore. At vero, post prævaricationem Adæ primi hominis, in tantum discordiæ odium crevit, ut nulla pene pristinæ dilectionis radix permaneret. Nec jam nobis se consortes esse angeli aestimabant, quia Deo ullo absque delicto serviebant. Quoties quippe hominibus apparebant, adorari se quasi a subjecta creatura permittebant. Christus itaque Deus ante tempora, homo ut nos redimeret factus in tempore, formam servi suscipiens, cœlos et terram, angelos et homines pacificavit. Post cujus incarnationem, angelus se ab homine adorari prohibuit dicens: *Vide ne feveris, conservus enim tuus sum et fratrum tuorum* (Apoc. xix, 10). Hæc est dies illa, in qua naturæ jura mutantur: virgo concepit, virgo peperit, et *Verum caro factum est* (Joan. 1, 14). Nam quem immensitas cœli capere non potest, præsepis angustia collocatur. Hodie angeli pastoribus apparuerunt, eosque de Domini nativitate instruxerunt, et ne timerent confortaverunt, eisque gaudium magnum nuntiaverunt, et gloria in excelsis Deo primum decantaverunt (Luc. 11, 8-15). Quibus ideo nativitatem Domini angeli primum nuntiaverunt, quia pastores præ cæteris videre sublimia merentur, qui fidelibus gregibus præesse solliciti sciunt. Gaudeamus ergo hodie, fratres charissimi. . .

SERMO III.

IN FESTO OCTAVÆ DOMINI.

Hunc diem semper Kalendis Januariis [*cod. Januariarum*] sicut nostis, charissimi, celebramus. Sed nobis hoc tacere non convenit, quod quidam falsi Christiani tanti diei solemnitatem sacrilega commistione perturbant, ita ut divina officia in ecclesiis videantur celebrare, et variis maleficiis domi non desinant inservire (1503). Insuper Janianæ traditiones gentiliumque ritus, non metuunt

(1503) De superstitionibus in Italia medio ævo proserpentibus legatur Muratorii dissertatio 59 in Ann. medii ævi, t. V., quæ certe cumulator fuisset, si Attonis hic ineditus sermo Muratorio innotuisset.

A observare: qui etiam adeo a se charitatis gratiam expellunt, ut neminem suam domum eodem die primum ingredi velint, nisi qui cumulatus oblationibus advenerit: aliquem autem hospitio se suscipere abnegant, et nihil penitus de sua domo dare aut commodare desiderant (1504). O infidelis et erronee! Melius tibi esset in domo tua Christum in hospitem suscipere vel pauperes, quam rusticosa te tuisque oppressos atque sic instructos, apophoreta vel œnophora bajulantes. Idem quippe Dominus ait: *Quandiu fecistis uni ex minimis istis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40). Et item: *Date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis* (Luc. 11, 41). Similiter etiam Kalendis Martiis hujusmodi homines multis solent debacchare (*ita cod.*) præstigiis; præ cunctis autem anni diebus, in his diabolus adhuc suam exercet coloniam. Quod unde processisse credimus, vobis indicare curamus. Mars namque et Janus homines perversi et infelices fuerunt, quorum unus homicida et adulter, alter in tantum fuit vanus et demens, ut etiam se ipsum flammis cremaret. Post quorum interitum, paganorum illis more fabricatæ sunt statuæ, in quibus ob eorum scelerum immanitatem dæmonibus placuit habitare; et ut facilius homines deciperent, prædictorum sibi nomina placuit fingere, sicque se vivere, et deos esse jactabant; duorumque mensium (*ita cod. hic et alibi*) principia sibi sacrandæ dicebant, atque suo nomine eosdem menses, scilicet Martium et Januarium, a Martē et Jano appellari jubebant; et qualiter per singulas ipsas Kalendas solemnia colerent, qualesque cultus peragerent edocebant. Qui error in tantum frequentando crevit, ut pene ab omnibus coleretur subversis. Et inde esse existimo quod hodieque durat in rusticis. Mensium autem nomina... solu... quoque signorum sicut ab antiquissimis et paganis diversis composita sunt figmentis adhuc permanere in quibusdam cognovimus, ut Aries, Taurus, et cætera. Quorum nomina, si diligenter inquirantur, falsa esse noscuntur, quia animalium species nunquam in sideribus videntur, sed curiositas paganorum hæc deliramenta secundum voluntatem vel laudem numinum et potius dæmonum suorum curavit pertractare. Quod ex paucis possumus approbare; nempe quod paganorum philosophi Arcton, id est Ursam, appellaverunt, atque a Jove inter astra depositam scripserunt; hoc nostri rustici plaustrum denominaverunt. Quod autem ipsi caput tauri asserunt, hoc etiam isti gallinam dicunt. Sed quod balteum Orionis notant, hoc nostri falcem sectoriam clamant. Nec ideo inferiores hos dijudicet quisquam, quasi pejus assimilaverint nefas. Denique nec ἀπτερος [*cod. Arcton*] melius Ursam quam plaustrum ostentat; nec illud aliud signum potius caput tauri, quam

(1504) Memorantur similes his superstitiones in opusculo Martini Bracarensis, quod ego nuper multo emendatius et cum inedito exordio in tertio volumine classicorum Auctorum p. 379, edidi.

gallinam designat. Quod autem balteum Orionis A dicitur, omnibus patet quia melius quasi falci sectoriæ quam balteo assimilatur. Nos igitur talia dicere cogimur, quia multos perverso dogmate seductos hæc supra modum observare cognovimus. Nam Deus omnipotens ideo sidera constituit in cœlis ut hominibus deservirent in terris. Hæc quidem caliginem temperant, distinctionem horarum insinuant, iterantibus vel navigantibus mundi partes designant. Sunt etiam quædam in quibus imbrium tranquillitatumve tempora aliquando prospicere possumus. Hanc illis legem Creator omnium in principio posuit, nec ultra subvenire vel nocere valent: quamvis sint mathematici, qui hæc nascentibus præesse, conjugis dominare [ita cod.], architectis doceant observare. Sed quod de nativitate asserunt, satis B in Epiphaniarum homeliis destruitur (1505). Nos vero quid de conjugis sentiamus interim adnotemus. Innumeros nempe homines mares ac feminas steriles persæpe vidimus, et licet variis temporum indagacionibus, vel studiosissimis signorum . . . ex diversis conjugibus procreasse. De ædificiis autem, ex præsentis saltem Papiensi incendio (1506) possumus colligere veritatem. Quæ enim civitas in hoc regno fuerat, quæ pulchrioribus, ut vidistis, rutilaret structuris? nec ulla poterat ab antiquis seu a modernis siderum computatio reperiri, sub qua domus fabrica in ea non creverit; una tamen die, instar divini iudicii, ab igne consumpta est. Qui ergo dicunt aliqua siderum observatione prolem suscipi, vel negligentia fraudari; vel qui domos in ortu quorundam siderum erectas ab igne cremari, in quorundam autem permanere illæsas astruunt, aut qui ab ipsorum veneratione aliquid provenire contendunt, his testimoniis fallaces esse monstrantur. Sed inimicus humani generis diversas sentiens infirmitates hominum, diversis nosmet nititur insidiis expugnare: sicut enim potentibus rapinam, callidis suggerit fraudem, deliciosis libidinem, robustis superbiam; sic stultis et rusticis incredulitatis vulnus obdurat, superstitionum venena diffundit, usus defendit, duritiam munus. Et licet de superioribus quoquo modo se excusent vitiis, his tamen prosternuntur jaculis. Igitur quærendum est a talibus, si credulitatis (1507) symbolum vel semel percantent, intendant, vel cogitent: quod si respuunt, a nostro collegio usque ad emendationem sequestrentur. Si vero hoc se perhibent frequentare, dicant quo ore vel corde credere Deum omnipotentem asserunt, cujus voluntati talia impedire creduntur. De talibus namque Dominus per prophetam ait: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* (Isa. xxix, 13). Omnipotens vero non est, nisi qui omnia potest: de quo Psalmista ait: *Omnia quæcunque voluit Dominus*

(1505) Puta Augustini.

(1506) Narrat hoc incendium Muratorius in *Analibus Italicis*, anno Christi 1004. — Quod Burontius intelligit de vetustiore alio Papiæ incendio, cujus ad annum 924 mentionem facit Luitprandus.

fecit in cœlo et in terra, in mari et in omnibus abyssis (Psal. cxxxiv, 6). Et Paulus apostolus: *Voluntati enim ejus quis resistit* (Rom. ix, 19)? Ergo, fratres mei, liquido patet quia hæc talia multum obesse suis possunt cultoribus: et ideo sic a vestris eradicare mentibus, ac si nunquam fuerint in auribus: sed secundum beatum Paulum apostolum, quidquid agendum fuerit, semper fiat in nomine Domini (Col. iii, 6). Quod si quis contempserit, a catholicorum sorte separatam qui . . . mathesis vinculis irretiti . . . filiorum tuorum aggregari mereantur.

SERMO IV.

IN EPIPHANIA.

Epiphaniæ festum [cod., festam] celebrantibus quid sit Epiphania innotescere curamus. Epiphania namque Græce, Latine superapparitio dicitur. Nato etenim Domino nostro Jesu Christo, diversorio in quo ipse cum matre morabatur sidus superapparuit, quod magos de remotis partibus ad Dominum adorandum invitavit, hujusque diei tale nomen exinde consecravit. Denique licet Dominus hunc diem variis miraculis perornaverit, istud tamen in nomine præcipuum locum obtinuit, sive quia primum, sive quia omnium fuit maximum. Nam hoc sidus primitias gentium Christo Domino excitavit, atque ad credendum compulit, ad adorandum edocuit. De quorum multitudine diversa nunc jam per omnem pene mundum una vocatur Ecclesia. Cætera vero miracula, quæ Dominus revolventibus annis per eadem anniversaria operare [ita cod.] dignatus est, omnia ad istud, quemadmodum ad principium, sive caput respiciunt, sicut Scripturarum quoque declarat series. Eodem anni termino Dominus in Jordane baptizatus est, a Spiritu sancto in columbæ specie declaratus est, ab aquis admiratus est, et a Joanne digito etiam ostensus est: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. i, 29). Deinde aquam vinum fecit ad nuptias (Joan. ii, 8); sicut postmodum de quinque panibus et duobus piscibus satiavit quinque millia hominum (Matth. xiv, 21). Quæ omnia quid aliud fuerunt, quam stella, quæ corda hominum in remotis partibus vacantia ad agnitionem veri Dei Domini nostri Jesu Christi perduceret? Sicut vero prævio lumine per noctis tenebras quæ obscura sunt perscrutamur, sic homines visis miraculis Deum in effigie hominis latentem facilius intelligebant. Igitur si de prædictis miraculis subtilius intendamus, hæc omnia in ipsis magis præfigurata intellegimus, quæ Dominus postmodum . . . uetus . . . dum cælestis Regis Filium sibi per incarnationis mysterium inibi intellexerant sociasse. Rursus cum a Judæis quinque librorum (1508) portitoribus indicium aliquod sumunt Dominicæ nativitatis, quasi quinque panes inveniunt: sed dum in itinere labo-

EDIT. PATROL.

(1507) *Credulitas* pro *fides* vulgo legitur apud veteres Patres.

(1508) Scilicet Pentateuchi.

rando ad eum perveniunt, ejusque præsentiā perfruuntur, quasi quinque panes frangendo crescunt, ac suis [cod. suis eos] deliciis saturantur. Duos autem pisciculos psalmorum et prophetarum libros testantur auctores, qui etiam bene per istos comeduntur, quia quædam eorum sententiæ in istis consummantur. Nam Psalmista ait: *Reges Tharsis et insulæ munera offerent, reges Arabum et Saba dona adducent* (Psal. LXXI, 10). Isaias quoque dixit: *Omnes de Saba venient, aurum et thus deferentes, et laudem Domino annuntiantes* (Isa. LX, 6). Sanctum denique baptismum in eis per hoc designatum est, quod sanctæ Trinitatis confessionem in ipso suo suorumque munerum numero suscipere priusquam Dominum adorarent meruerunt: sive quia Deum, regem, hominem mortalem, eisdem muneribus declaraverunt, quod nulli aliter confitenti gratia est tribuenda baptismi: seu quod post adorationem admoniti sunt ne redirent ad Herodem, sed per aliam viam revertentur in regionem suam (Matth. II, 12). Nam hæc adoratio baptismum nobis innuit [ita cod.] quodammodo. Regio enim nostra paradisi est, a qua per culpam primi hominis ejecti, diu in regione Herodis, id est in potestate diaboli, errando deguimus. Sed postquam Deum catholice confitemur, eumque ad adorandum fonte baptismatis caput immergimus, ne redeamus ad Herodem cunctis sanctæ Scripturæ dogmatibus admonemur. Herodes namque *diabolum* significat, sicut ejus interpretatio nominis clarificat. Unde et per aliam viam nostram repedare patriam divinis admonitionibus suademur, ut qui devia vitiorum sectando cecidimus, per virtutum tramitem ascendere summo. . . .

SERMO V.

IN CAPITE JEJUNII.

Quoties, fratres charissimi, . . . apparatus frequentia etiam . . . entibus . . . cognoscit . . . exi . . . qui pretiosioribus vestimentis, vel deliciosioribus cibis et potionibus opulentiùs abundare . . . appetitus miseros, contemptus vero felices potius reddat. Multo magis ergo nunc, dilectissimi . . . et observantiæ imminet tempus, congrua nos oportet omnimodis devotione præparari. Sed quia secundum beatum Apostolum: *Alius judicat inter diem et diem, alius vero omnem diem* (Rom. XIV, 5); qui absolutis diebus avidius fruuntur deliciis, his quadragesimalibus acrius convenit abstinere. Nam anima, quæ pro ciborum moritur affluentia, interdum per jejunii resurgit observantiam. Cibus denique sumendus est sola necessitate, jejunium amplectendum est summa utilitate. Scitote ergo nunc, dilectissimi, quia præsentis hebdomadæ quarta feria sacri jejunii caput, annuente Christi misericordia, devote celebraturi sumus, ut caro quæ læta nos

(1509) Ex sancti Telesphori constitutione sumit hæc Atto, quam videsis in ed. Rom. t. I, p. 79. Rei mentio est etiam apud Anastasium in Vitis PP. RR., et apud Hieronymum (non Eusebium, in cujus pura

A traxit ad culpam, nunc afflicta reducat ad veniam. Quod cum magna diligentia inchoandum est, ut ejus ad finem inoffense pervenire mereamur. Nam res quæ bene inchoata non fuerit, perfectum exitum vix habebit. Quapropter, charissimi, mundana postponentes seria, ecclesias frequentare, peccatorum vestrorum lacrymosam Deo et sacerdotibus confessionem facere, et per totum eundem diem in Dei servitio laborare satagite, ut plenius discere possitis, quemadmodum cœptum opus, Deo opitulante, salubriter expleatis. Sed quia non omnibus unus est propositus, vita clericorum a laicorum debet esse conversatione remota. Et qui secundum beatum papam Telesphorum anticipare debent jejunio (1509), sua quoque primum delicta pœnitendo abstergere non omittant, ut populum statuto die dignius purificare queant: pollutis nempe quis tangendo, coinquinare potius quam emendare solet. Et ideo ante omnia manus nostras lavemus, scilicet facta reprobata studio bonæ conversationis emendemus: et sic per divinam ministrationem aliorum culpæ maculas diluere laboremus, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, cujus sanguine sumus redempti et providentia gubernati. Amen.

SERMO VI.

ITEM IN CAPITE JEJUNII.

. . . congrue est per... quærit... cu... quadragesimum vel potius... cesimum seu alicujus alterius numeri magis... jejunium, quod facile patet, si præfata tempora vel si consideremus auctores. Quatuor... adhuc numeri summam attingunt. Bene ergo Moyses, legem Decalogi accipiens, quater decies jejunavit, ut per hoc ostenderet, in Decalogo nullam esse perfectionem, nisi sancti Evangelii gratia illustraretur, quod quadrifario stylo describitur. Eliæ quoque hoc jejunium concessum est prophetæ, quia et Veteris exstitit Testamenti prædicator et testis, et Novi etiam adhuc reservatus occurret. Dominus autem noster Jesus Christus hoc etiam jejunium ideo celebrare dignatus est, quia « sicut ipse ait, non veni solvere legem sed adimplere (Matth. v, 7); » seu ut se ostenderet eundem Veteris et Novi Testamenti auctorem, quia sancta quatuor Evangelia Decalogum non destruunt, sed magis stabilire contendunt; sive quia eundem Decalogum prius apud Judæos signatum et inclusum idem Dominus solvere, et per quatuor mundi partes venerat prædicare. Talibus denique parentes exemplis atque doctrinis, devota mente, puro corde, et pio affectu, hujusmodi jejunium omnes Christianos venerari oportet, quod nullo tempore congruentius constituitur, quam confine atque contiguum Dominicæ resurrectioni. Per istos etenim quadraginta dies totum activæ vitæ tempus significatur, cui opus est continentia, ut ab istius

editione nihil ejusmodi dicitur) in chronico. Attamen Baronius ad an. 154, sapienter annotat jejunium quadragesimale non a Telesphoro, sed ab apostolis initium sumpsisse.

mundi jejunemus illecebris, sola quæ Dei sunt medilantes ac divina pabula ruminantes, ut ad contemplativam vitam, quæ per paschale gaudium intelligitur, pervenire mereamur ovantes. Nam denarius perfectionem beatitudinis, quaternarius autem plenitudinem ostendit. Totus enim mundus a quatuor ventis delinitur, et quatuor elementis erigitur; quatuor etiam temporibus anni vices variantur. Decem ergo quater ducta, quadraginta consequuntur. Quo numero ostenditur ab omni temporali detractione hic abstinendum ac jejunandum absque ulla controversia esse, ut cælestes delicias consequi valeamus; quod plane Dominus in Judæorum significavit educatione, qui in hujusmodi annos numeri per desertum educti sunt, solius pene alimonio mannae sustentati, ut ad repromissionis patriam pervenirent. Sed qui pro deserti... ergo, fratres charissimi, ... studiosissime custodiri. Quæ si sexta tantummodo ante Pascha inchoetur hebdomada... patet quia quadragesima non erit; sex enim hebdomadæ sunt dies quadraginta et duo. Subtractis totidem Dominicis diebus, non amplius in abstinentia quam triginta et sex superesse novimus, qui quaternis a præsentis numero deficiunt. Quatuor ergo dies hujus antecedentis hebdomadæ sumuntur, ut ad prædictam summam numerus crescat. Est igitur hujus caput jejunii hodie, quod est septimæ quarta feria hebdomadæ: a qua usque ad sanctam Domini resurrectionem, exceptis tantummodo diebus Dominicis, districtum convenit per omnia celebrare jejunium, quod, si solvatur in aliquo, jam quadragesima non erit. Si autem sacra Scriptura illos increpat, qui etiam quodammodo absolutis diebus, deliciis et voluptatibus fruuntur, quam diram illi recipient sententiam, qui saltem istos neglexerint? aut cum qua conscientia ad immaculati Agni esum paschali festivitate impudens accedere præsumet? qualiter communicare Dominico poterit corpori, qui suum neglexerit bonis moribus vel ad tempus ornare, cum audiat: *Qui indigne manducat et bibit, judicium sibi manducat et bibit?* (I Cor. II, 29.) Abstineamus ergo nos a lucris et negotiis sæcularibus, abstineamus nos a carnalibus delectationis adversus animam militantibus (I Petr. II, 11), et dignum Deo nostris mentibus habitaculum præparemus. Ante omnia dilectissimi, de præteritis malis confessionem veram Deo et sacerdotibus facite (1510), et dignam pœnitentiam agite, quia multum obest luculenta ædificia caducis fundamentis coaptari. Considerate etiam serpentis prudentiam, qui nullo modo fontis lympham potare præsumit, donec omne venenum effundat. Vulneri quoque non proficit medicamentum, si adhuc ferrum insit. Estote ergo, fratres, in officiis assidui, in vigiliis prompti, in orationibus continui, in cibo parci, in potu sobrii, in eleemosynis largi, in castitate honesti, ab ipso etiam conjugali toro suspensi, ab omnibus ludis

(1510) In marg. *faciamus*, itemque mox *agamus*.
(1511) Cod., prima manu, *futuram festam*, et infra

vel otiosis verbis remoti, quia quæ aliis diebus etiam licent, istis pro crimine habentur. Ecclesias insuper frequentate, infirmos et in carcerem visitate, debitores solvite, mœstos consolante, pauperibus erogate....

SERMO VII.

IN DIE PALMARUM.

Promissione Domini nostri Jesu Christi, fratres charissimi, confidimus, quia de gloriosa ejus resurrectione nullus terror vestrum cor oppressit, nec dubietas menti irrepsit; nam pavor apostolorum cæterorumque ejus temporis sanctorum incrudelitate caligine alebatur. Sed illorum infirmitas nostræ fuit perfectionis augmentum. Igitur quæ, istis transactis diebus, quasi ex opacis frondibus radios emittebant, nunc jam clara voce prædicantur. Hinc namque colligere potestis quia quanto magis Domini annuntiamus passionem, eo ocius ad ejus celebrandam appropinquate resurrectionem. Sex denique dies usque ad illius festi gaudium numerantur: sexta etiam hebdomada transacta est, postquam caput jejunii indiximus. Vel in his ergo sex feriis, fratres dilectissimi, recuperare satagite, si aliquid fortasse in sex præteritis hebdomadibus defecistis. Quamvis sint quidam qui aliquos hujus hebdomadæ dies, scilicet quintam feriam et Sabbatum, absolutiores præ cæteris quadragesimalibus esse dijudicent, quod contra canonum est statuta, nec ullicis sacræ Scripturæ confirmatur auctoritate, nobis quoque rectum minime esse videtur. Quanto etenim viciniores paschali gaudio accedimus, tanto puriores nosmet ipsos præparare debemus, jejuniis, orationibus, vigiliis, seu omnibus misericordiarum operibus, et jugi insuper fletu præterita delicta lavare. Sed et si quis sua flenda non sperat esse facinora, saltem Domini eum compungat his diebus injuria. Nam cum esset Deus ante sæcula, in formam servi veniens, sputa, flagra ab impiis suscipiens, pro nostra ipsorumque etiam salute hujusmodi in tempore animam ponere non despexit. Compatiatur ergo unusquisque, fratres mei, portantes opprobria, et defleat inferentium cæcitatem. Ipse denique dixit in Evangelio: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* (Matth. v, 5). Commodus est enim nunc aliquantulum luctus, ut liberius in sancta resurrectione lætemur. Psalmista quoque ait: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo* (Psal. cxv, 12, 13). Calix vero et aperta persecutio et occultus potest intelligi gemitus, qui quoquo modo ab omni tamen convenit Christiano potari. Præparemus ergo nos ad futurum festum (1511), charissimi, ad quod digne pervenire... Dominus. Exsulemus... nec deliciarum cibi, sed opera præmittenda sunt justitiæ et æquitatis. Aptius est enim ut... tres mediocres præpares tunicas, unde et te et pauperes Christi vestire valeas, quam ut unam solum tibi pretiosam acqui-

ad quam, sine emendatione. Recole serm. 4 init. itali nunc dicimus *la festa*.

ras. Et melius est tibi simplicem acquirere victum, unde plures egenos ad tuam suscipere mensam valeas, quam deliciosis cibis multam impendens pecuniam, cum sola domo tua ebriose vescaris, et pauperes Christi fame vel nuditate afflicti pereant te præsente. Aitenim beatus Joannes apostolus: *Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et cluserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* (I Joan. III, 17.) Ergo fugite avaritiam et diligite charitatem, sine qua nemo Deum videre merebitur (Hebr. XII, 14). Charitas, pax et gaudium vobiscum in æternum. Quod ipse præstare dignetur, cujus regnum.

SERMO VIII.

IN DIE SANCTÆ RESURRECTIONIS.

Hodie, fratres charissimi, diem Dominicæ colimus resurrectionis, in qua Dominus noster Jesus Christus, destructo mortis imperio resurrexit a mortuis, quam etiam Pascha vocamus. Pascha igitur sermo est Hebræus, Latine dicitur *transitus*; quod multo ante incarnationem Domini nostri Jesu Christi præsignatum est. Nam, cum filii Israel Ægyptiaca premerentur servitute, clamaverunt ad Dominum ut eos eriperet de manu Pharaonis, id est regis Ægyptiorum. Ad quem propheta Moyses destinatus est, ex Domini eum admonens sententia ne populum ejus affligeret, sed soli Deo eos servire dimitteret, et quo proficisci vellent ne contradiceret. Quod quia renuit, visitavit Deus Ægyptios plagis maximis, in multis signis et variis portentis. Qui nec ideo vocem Domini audierunt, et populum non dimiserunt, sed amplius afflixerunt. At illi magis magisque ad Dominum clamabant, ut eos de manu opprimentium liberaret; quorum voces ascenderunt in conspectu Domini. Dederat autem eis Dominus in signum ut in omni domo sua agnum mactarent, omnesque postes suos ejus sanguine assignarent: nam se per medium (*ita cod.*) Ægyptum transiturum designavit, et omnia primogenita ejus percutienda annuntiavit; eosque quorum postes taliter assignatos invenisset, salvare et ab hostibus liberare promisit. Quibus etiam præcepit ut singulis annis . . . mare Rubrum, in crastin . . . has . . . Ægyptiorum, ut eos persequerentur. Filii autem Israel videntes eos, timuerunt valde. Dominus tamen aperuit illis mare, et apparuit arida, et factæ sunt aquæ a dextris eorum et sinistris quasi murus, et ambulaverunt per siccum in medio maris: inimici autem eorum persequentes submersi sunt, *nec unus superfuit ex eis* (Exod. XIV, 28). Hæc itaque omnia typus et figura erant, quod nunc cernitis in veritate perfecta. Nam illud Pascha, in quo ille agnus mactatus est, istud significabat, in quo verus Agnus, id est Dominus noster Jesus Christus occisus est: de cujus sanguine nisi postes nostri, id est ora nostra signentur, salvi esse non possumus. Sicut ergo per illius agni mactationem et sanguinem filii Israel ab Ægyptiaca sunt servitute liberati, ita nos per istius veri Agni a servitute diabolica sumus redempti. Quod autem illi hostium nullo modo evadere potue-

runt periculum, nisi per transitum maris Rubri, sic et nos nullatenus possumus diaboli vitare laqueos, nisi per lavacrum baptismi. Et sicut omnes inimici eorum submersi perierunt, ita omnia vitia quæ in nobis sunt extinguuntur in baptisate. Celebremus ergo, dilectissimi, verum Pascha, transeamus a vitiis ad virtutes, oremus Dominum ut liberet nos de manu Pharaonis, id est a potestate diaboli: resurgamus a morte ad vitam, scilicet a peccato ad justitiam: festinemus ad sanctam Ecclesiam, quæ est civitas sancta Hierusalem, ut mereamur habere partem cum ipsis qui resurrexerunt cum illo, et apparuerunt in sanctam civitatem multis (*Math. XXVII, 73*). In ipso ergo gaudeamus et exultemus, qui cum Patre et Spiritu sancto.

SERMO IX.

ITEM IN ALBIS.

Laudate Dominum, omnes gentes, et collaudate eum, omnes populi (Psal. CXVI, 1). Dignum et justum est ut Dominus a nobis semper laudetur, Psalmista testante, qui ait: *Benedicam Dominum in omni tempore; semper laus ejus in ore meo* (Psal. XXXIII, 1). Semper vero laudes Domini nostro ori conveniunt, sed in hac præcipue tanta festivitate: Regi enim qui infernum confregit, captivos reduxit, vitam reddidit, mortem ademit, jure canticum novum debetur, ejusque laudationem decet præclaram concrepare. Eia nunc, fratres charissimi, cum Propheta *cautate Domino canticum novum, laus ejus in ecclesia sanctorum* (Psal. CXLIX, 1): non æreis cymbalis, non canticulis platearum, non tubarum strepitu, sed novo cantico, id est Novi Testamenti, Dominum collaudare oportet. Itaque, subditur: *Exsultabunt sancti* (*Ibid.*, 5) . . . *in Domino gloriatur* (II Cor. X, 17). . . gaudio, quia, ipso testante apostolo, *transit mundus et concupiscentia ejus* (I Joan. II, 17). . . in Deo scilicet, profecto in cubilibus suis lætabuntur, id est in pura sua conscientia et mundo corde, quo Deum cernere merebuntur. Non lætantur in theatris, ut scenici; non in epithalamiis et cantilenis, ut mimi; non in saltationibus et circo, ut histriones vel idolorum cultores, quos, heu! quidam Christiani adhuc in multis imitantur. Quid enim miserabilius senibus, quid turpius juvenibus, quid perniciosius adolescentulis, quam supra virginum et libidines meretricum turpi gestu et blanda voce cantare, ut spectatores suos talibus insidiis ad suas provocent corruptiones? ei qui adhuc aut divina gratia custoditi non ceciderunt, aut miseratione per pœnitentiam surrexerunt, luxuriæ possint impingere volutabris? Meretricem namque Salomon insinuans ait: *Mulier garrula et vaga, quietis impatiens, nec valens suis pedibus in domo consistere, nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians* (Prov. VII, 10-12), et alia hujuscemodi multa, quæ pro magnitudine enumerari non possunt. Dina quoque tanti patris Jacob filia, dum ad videndum mulieres regionis graditur, stuprum perpeffa est. Multas etiam alias simili modo amissam irrecuperabilem virginitatem graviter flevisse et legimus et au-

divimus. Nam ludus scenicus castitatis est raptor. Circi denique ludi Liberum et Venerem famosissimos dæmones legimus fuisse auctores. Fugiat ergo omnis Christianus obsequium, quorum non vult imitari meritum; maxime istis festis diebus, quia parum proficit hoc quadragesimali tempore nostras deplorasce ruinas, si nunc iterum ad easdem paschale festum polluendo dilabimur. Unde difficile poterimus evadere, nisi mentem nostram a talibus curemus abstergere, quia, secundum Apostolum, *corrumpunt mores bonos colloquia mala* (I Cor. xv, 33). Hinc Salomon ait: *Intravit mors per fenestras* (Jer. ix, 21). Fenestræ enim nostræ, quinque sensus corporis sunt, per quos mors animæ se nobis quasi per fenestras ingerit: a qua nos liberare dignetur, cujus regnum.

SERMO X.

IN ASCENSIONE DOMINI (1512).

Dominus et Salvator noster, fratres charissimi, postquam resurrexit a mortuis, per quadraginta dies cum suis voluit in terris conversari discipulis, ut tristitiam illarum quadraginta horarum, quibus in sepulcro quieverat, illorum abstergeret cordibus; vel quia sicut de Ægyptiaca servitute et de profundo maris Rubri filios Israel liberavit, eosque per quadraginta annos per desertum eduxit, atque de tabernaculi institutione, hostiarum immolatione cæremoniarumque observatione interim edocuit, et sic, postmodum destructis superbis gentibus, ad terrestrem Hierusalem, quæ terra repromissionis dicitur, introduxit; sic et resurgens a mortuis, de tenebris inferni eos qui indebite detinebantur, ad lucem erigens suosque discipulos de incredulitatis caligine ad veri luminis agnitionem perducens, per quadraginta dies conversaretur cum ipsis, ut de sanctæ Ecclesiæ constitutione, ac sanctarum Scripturarum cognitione interim eos plenius edoceret, et postmodum ad sanctam Hierusalem cælestem destructis cunctis aereis potestatibus, præviis ascenderet, quæ etiam terra repromissionis dicitur, *quam repromisit diligentibus se* (Jac. i, 12): sicut Psalmista ait: *Credo videre bona Domini in terra viventium* (Psal. xxvi, 13). Bene ergo illi quadraginta anni et hos quadraginta dies possunt significare, de quibus tantam similitudinem possumus explicare. Hodie quidem Dominus peractis in terra mysteriis, multis videntibus imo et gaudentibus, triumphator ascendit ad cælos, sicut scriptum est: *Ascendit Deus in jubilo, et Dominus in voce tubæ* (Psal. xlvi, 6). Jubilum est cum tanta lætitia corde concipitur, quanta sermonis efficacia non expletur. Quod ideo dixit, quia apostoli videntes tale miraculum, ineffabili lætitia cordis repleti sunt, quia Redemptorem nostrum, quem mortuum jam resurrexisse veraciter credebant, illuc corporaliter ascendere videbant. Unde omnia, quæ ipsis promiserat, dari posse non dubitabant, atque

(1512) Hunc sermonem edidit ex codice Vercellensi Burontius, p. 310, plurimis tamen diversitatibus varium, quas adnotare operosum nimis foret;

ad immortalem et cælestem gloriam, sicut promiserat, eundem sequi non diffidebant, ad quam eum jam pervenisse gaudebant. Spiritum quoque sanctum tanto fidelius expectabant, quanto magis cætera cuncta, quæ prædixerat, impleta videbant. Sane quod subditur, *in voce tubæ*, fragorem angelici intelligimus præconii, velut tubæ tonantis dum diceret: *Viri Galilæi, quid admiramini aspicientes in cælum. Hic Jesus qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum* (Act. i, 11). Quod ideo est denuntiatum, ne aliquis mæror remaneret apostolis, cum viderent Dominum per corporalem præsentiam ablatum: sive ne dubitarent ad cælum ire, cui videbant angelos deservire. Ergo, fratres charissimi, quia nos jam ab Ægyptiaca servitute eruti mare Rubrum transivimus, et in Domini morte consepulti dudum consurreximus (per hæc enim talia figuratur baptismi gratia), nunc instanter oremus, ut positi in hac mortalis vitæ solitudine, sic nos Evangelii et Decalogi mandatis, quæ quadraginta anni vel dies significant, dignetur instruere, ut ad cælestem Hierusalem destructis vitiis læti mereamur attingere. Sicque sanctorum apostolorum intercessione, Domini studeamus ascensionem celebrare, ut dona Spiritus, quæ ipsi acceperunt, valeamus expectare, sicut scriptum est: *Ascendens in altum Dominus captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus* (Ephes. iii, 8). *Captivam autem duxit captivitatem*, quando devicta morte, infernalem auferens prædam, triumphans perduxit ad æthera. *Dona autem hominibus dedit*, quando Spiritum sanctum apostolis tradidit; et non tantum apostolis, verum etiam cæteris justis. Quod nobis summa veneratione convenit exorare, ut digni simus talia impetrare et impetrata jugiter observare; et quod per continuum tempus implere omisimus, saltem in hac futura decade observemus, pravi cordis maculas abluamus, cunctas nequitas repellamus; sicque in hac festivitate vivamus, ut futurum Pentecosten læti suscipere valeamus: quia si Spiritus sanctus nos purificatos invenerit, procul dubio sibimet in nobis mansionem parabit; quod ipse præstare dignetur, cujus regnum et imperium.

SERMO XI.

IN PENTECOSTE.

Pentecosten, fratres charissimi, diem festum colimus, quem a Dominica resurrectione quinquagesimum numeramus. Pentecosten enim Græce. Latine, quinquagenarium intelligimus; nam quinque decades hunc numerum consequuntur. Qui dies ideo celeberrimus inter anni ferias habetur, quia in eo Spiritus sanctus, scilicet Paracletus e cælo veniens apostolos adeo confirmare dignatus est, ut omnem metum, quo prius clausis januis sub silentio detinebantur, eorum cordibus excutiens, mox eadem claustra respuentes libera voce Christum palam omnibus

coarguere autem, sicubi peccat editor, sine Vercellensi codice haud queo. Igitur Vaticani tantummodo codicis lectionem fideliter exhibeo.

gentibus variis linguis prædicarent (*Act. 11, 4*). Bene autem ejus adventus a paschali gloria tantis distat diebus, quia hujus Spiritus septem sunt dona: septem enim septies multiplicata eorum, qui intersunt, dierum numerum comprehendunt. Sed hic unus, scilicet quinquagesimus, rite additus præponitur, quia etsi diversa sint dona, unus tamen atque idem est Spiritus (*I Cor. 12, 11*), cujus ideo festum per septem dies deducimus, quia unicuique dono singulos dies mos ecclesiasticus dedicavit. Nec defuerunt hæretici, qui dicerent hunc Spiritum, non a Patre simul et Filio, sed a Patre prodiisse tantummodo, quibus ex ipsius Veritatis congruenter possumus occurrere testimoniis (1513). Ait enim suis in Evangelio apostolis: «Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre (*Joan. xv, 26*). Et iterum: «Si ego non abiero, Paracletus non veniet; si autem abiero mittam eum ad vos (*Joan. xvi, 7*)»... «Quibus» verbis satis aperte demonstratur Spiritum non tantum a Patre, sed etiam a Filio pariter processisse. Sed quia hæreticorum per hoc funditus evacuatur perfidia, non ad jam cœptæ festivitatis intendamus (1514) præconia. Quinquagesimus enim numerus remissionem significat quod ex Veteri possumus Testamento colligere. Nam quinquagesimo anno, qui jubileus (1515), id est remissionis, vocabatur, debita debitoribus, servis etiam ad libertatem tendentibus servitia ultro remittebantur. Bene ergo et hic quinquagesimus dies jubileus dici potest, quia Spiritus sanctus superveniens apostolis remissionem illis omnium tribuit peccatorum, eosque liberos a fragilitate reddidit pristinae contagionis. Qui etiam in Veteri Testamento festus colebatur, atque in eo primum apud eos panes de novis frugibus in templo annue ministrabantur. Mystice enim apud nos (1516) ipso die panes de novis frugibus, id est novæ virtutes sancti Spiritus, quibus nutrimur et vivimus, primum per apostolos traditæ sunt gentibus. Nec deest a ratione, quod quinquagesimo die, postquam Dominus Ægyptum in primogenitis percussit, ejusque principum potestatem destruxit, atque filios Israel de eorum servitute, et maris Rubri profundo liberavit, legem per Moysen quam populis prædicaret, dare decrevit; et quinquagesimo die postquam infernum in suis primitiis percussit, ejusque principum potestatem destruxit, et omnes (1517), qui illic indebite detinebantur, de profundo mortis eduxit, per Spiritum sanctum apostolis qualiter agerent, seu alios instituerent, declarare curavit. Sed divina providentia, alteram Israelitico populo per Moysen, alteram nobis per sanctos apostolos legem voluit commendare. Illa minatur interitum; hæc jugiter pœnitentiam docet: quod

A ostendit Moyses, cum post datam legem descendens de monte, rediret ad populum. Certe cum invenisset peccasse populum in vituli aurei adoratione, dixit: «Hæc dicit Dominus Deus Israel; ponite unusquisque gladium suum super femur suum, et occidat unusquisque fratrem suum, et unusquisque proximum suum, et unusquisque affinem suum (*Exod. xxxii, 27*). Beatus vero Petrus, princeps apostolorum, cum reliquis post (1518) adventum sancti Spiritus illis etiam qui ipsum Dominum crucifixerunt constanter ait: «Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum, et accipietis donum Spiritus sancti (*Act. 11, 38*).» Redemptor namque noster Veteris Legis duritiam temperans, amarum potum sua incarnatione fecit esse potabilem. Denique in Veteri Testamento scriptum est: «Anima quæ fecerit quidquam de abominationibus (1519) istis, peribit de populo suo, dicit Dominus (*Lev. xviii, 29*).» In Novo reperimus: «Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis non indigentibus pœnitentiam [*Ita cod.*] (*Luc. xviii, 7*).» Videte, fratres, ne perdamus pœnitendi tempus, quod tanta (1520) est indulgentia concessum. Nam pœnitentiæ fructum dicimus quidquid pro delicti satisfactione boni operis ad divinam reconciliationem tendendo peragimus (1521), jejunia, vigiliæ, continentias, orationes, opera misericordiæ, seu cæteras virtutes. Multas quippe nobis Christus semitas præparavit (1522), per quas perditionis foveas declinare valemus (1523): sed quanto plura sunt evadendi consilia, tanto miseriore sunt qui descendunt in lacum. Licet igitur his (1524) transactis diebus quasi in nuptiis pro continua solemnitate in deliciis vixerimus, stantesque orationis vota Domino persolverimus, nunc autem abhinc terra prostrati lacrymas fundamus, jejuniis et vigiliis operam demus, pœnitentiæ sarcinam (1525) suscipere festinemus. Ait enim Dominus in Evangelio: «Non possunt filii (1526) sponsi jejuna, donec cum illis est sponsus: veniet hora cum auferetur ab eis, et tunc jejunabunt in illis diebus (*Matth. ix, 15*).» Transacto quoque tempore quodammodo nobiscum quasi per corporalem Dominum habuimus præsentiam; sed nunc jam cœlos ascendit, ad dexteram sedet Patris, promissum Spiritum cordibus fidelium infudit; qui eos indesinenter orare, jejuna, seu cætera bona opera agere monet, ut quem corporaliter jam nunc attingere nequeunt, ejus ubique valeant sentire solatium. Sed qui tale donum recipere meruerunt, sic vivant necesse est, ut ab eo non separentur in ævum, quorum (1527) nobis peccatoribus in omni-

(1513) Notemus Attonis refutationem erroris Græcorum.

(1514) Mansius vitiose *incedamus*.

(1515) M. *jubilæus*.

(1516) M. *perperam eos*.

(1517) M. *male omnium*.

(1518) M. *male per*.

(1519) Sequuntur lacunæ apud Mansium.

(1520) Mansius perperam *totum* et mox *indulgentiæ*.

(1521) M. vitiose *perginus*.

(1522) M. perperam *præponit*.

(1523) M. *valeamus*.

(1524) M. *sine his*.

(1525) M. mendose *sacramentum*.

(1526) M. ridicule *filix*.

(1527) M. *piorum*.

bus convenit æquipedare vestigia : talesque nosmet ipsos præparare oportet, ut si necdum Spiritus sancti gratiam percipere meruimus, vel perceptam peccando repulimus, ad suspiciendum (1528) vel etiam recipiendum pariterque custodiendum inveniamur idonei. Ipsumque Salvatorem omnium pure mente, devoto ore, dignis operibus rogare curemus (1529), ut nobiscum usque (1530) in æternum, etsi non corporaliter, persuffragia manere dignetur, ipso præstante qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et gloriatur Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen XII. *Idem sermo abbreviatus, ne vulgares fastidiarentur.*

Pentecosten, fratres charissimi, diem sanctum colimus, quem a Dominica resurrectione quinquagesimum numeramus. Πεντηκοστήν enim Græce, Latine quinquagenarium intelligimus ; nam quinque decades hunc numerum consequuntur: qui dies ideo celeberrimus inter anni ferias habetur, quia in eo Spiritus sanctus, scilicet Paracletus e cælo veniens apostolos adeo confirmare dignatus est, ut omnem metum quo prius clausis januis sub silentio detinebantur, suis cordibus excutientes, mox eadem claustra respuentes, licera voce Christum palam omnibus gentibus prædicarent: qui etiam in Veteri Testamento festus colebatur, atque in eo primum apud eos panes de novis frugibus in templo ministrabantur. Mystice autem apud nos ipso die panes de novis frugibus, id est novæ virtutes sancti Spiritus per apostolos traditæ sunt gentibus. Nec deest a ratione, quod quinquagesimo die postquam Dominus Ægyptum in primogenitis percussit, ejusque principum potestatem destruxit, atque filios Israel de eorum servitute et maris Rubri profundo liberavit, legem per Moysen quam populis prædicaret, dare decrevit; et quinquagesimo die postquam infernum in suis primitiis percussit, ejusque principum potestatem destruxit, et omnes qui illic indebite detinebantur, de profundo mortis eduxit, per Spiritum sanctum apostolis qualiter agerent, seu alios instruerent declarare curavit. Sed divina providentia alteram Israeli- tico populo per Moysen, alteram nobis per sanctos apostolos legem voluit commendare: illa minatur interitum hæc jugiter pœnitentiam docet. Quod ostendit Moyses cum post datam legem descendens de monte rediret ad populum. Certe cum invenisset peccasse populum in vituli aurei adoratione, dixit: *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponite unusquisque gladium suum super femur suum, et occidat unusquisque fratrem suum, et unusquisque proximum suum* (Exod. xxxii, 27). Beatus vero Petrus princeps apostolorum cum reliquis post adventum sancti Spiritus, illis etiam qui ipsum Dominum crucifixerant, constanter ait: *Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum, et accipietis domum Spiritus sancti* (Act. ii, 38). Redemptor namque noster veteris legis duri-

atiam temperans, amarum potum sua incarnatione fecit esse potabilem. Denique in Veteri Testamento scriptum est: *Anima quæ fecerit quidquam de abominationibus istis, peribit de populo suo, dicit Dominus* (Lev. xviii, 29). In novo reperimus: *Gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis non indigentibus pœnitentiam* (Luc. xv, 7). Videte, fratres, ne perdamus pœnitendi tempus, quod tanta est indulgentia concessum. Nam pœnitentiæ fructum dicimus quidquid pro delicti satisfactione boni operis ad divinam reconciliationem tendendo peragimus, jejunia, vigiliis, continentias, orationes, opera misericordiæ, seu cæteras virtutes. Multas quippe nobis Christus semitas proponit, per quas perditionis foveas declinare valemus. Sed quanto plura sunt evadendi consilia, tanto miserabiliores sunt qui descendunt in lacum. Licet igitur his transactis diebus quasi nuptiis pro continua solemnitate in deliciis vixerimus, stantesque orationis vota Domino persolverimus, nunc autem abhinc terra prostrati lacrymas fundamus, jejuniis et vigiliis operam demus, pœnitentiæ sarcinam suscipere festinemus. Ait enim Dominus in Evangelio: *Non possunt filii sponsi jejunare, donec cum illis est sponsus; veniet hora eum auferetur ab eis, et tunc jejunabunt in illis diebus* (Matth. ix, 15). Transacto quoque tempore quodammodo nobiscum per corporalem Dominus adfuit præsentiam: sed nunc jam cælos ascendit, ad dexteram sedet patris. Unde pura mente, devoto ore, dignis operibus eum rogare curemus, ut nobiscum usque in æternum, etsi non corporaliter, persuffragia manere, dignetur, ipso præstante, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et gloriatur Deus, per omnia sæcula sæculorum Amen.

SERMO XIII.

IN ANNUNTIATIONE BEATI PRÆCURSORIS ET MARTYRIS DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI, JOANNIS BAPTISTÆ.

Post (1531) evangelicam lectionem, fratres charissimi, beatissimi Joannis præcursoris Domini nostri Jesu Christi nobis est denunciata nativitas, de cujus præparatione aliquid nunc jam edocendum esse videtur, quia omnimodis cavendum est ne vulgus polluat ignorantia, quod summa observare cogit obedientia; si autem nescientes deliquerint in talibus, una nos cum illis involvet sententia: si vero quæ docuerimus contempserint, sic alienum defle- bimus, ut nostrum exinde non timeamus periculum. Cognoscat igitur prudentia vestra malam de tam gloriosa solemnitate crebris in locis inolevisse consuetudinem, ut quædam meretriculæ ecclesiarum et divina officia derelinquant, et passim (1532) per plateas et compita, fontes etiam et rura pernoctantes, choros statuunt, canticula (1533) componant, sortes deducant, et quidquid alicui evenire debeat in talibus simulent augurari. Quarum superstitio

(1528) Mansius *suscipiendam* contra codicis fidem.

(1529) M. *mendose instemus.*

(1530) M. *sine usque.*

(1531) Mansius *per.*

(1532) M. *partim.*

(1533) M. *cantiunculas.*

adeo gignit insaniam, ut herbas vel frondes baptizare præsumant, et exinde compadres vel commatres audeant vocitare, suisque domibus suspensas diu in postmodum quasi religionis causa studeant conservare. Nam beatus Joannes ideo Baptista dictus est, quia ipse primum baptismum remissionis hominibus prædicaverat, et baptizandi ministerium sumpserat. Auctoremque omnium suo meruit lavare baptisate. Cæterarum... Beatissimi quoque Petri principis apostolorum festivitatem hujusmodi solent næniis commaculare: quarum aliæ maleficiorum, aliæ stupri causa, talibus vanitatibus inseruiunt (1532). Considerate ergo, fratres charissimi, quantum dedecus tales nobis prioribus, quantumque sibi inferant detrimentum, et sic unusquisque saltem (1535) nomum suam a talibus purget erroribus. Partiamur onus (1536), partiamur et (1537) præmium: debet enim unusquisque vestrum (1538) domui suæ præesse episcopus, quia episcopus superinspector dicitur: ab unoquoque enim quantum creditur, tantum exigetur (1539). Videte quia nullus est, cui aliquid non credatur, et a quo aliquid non exigatur. Ad cultum ergo tantæ festivitatis vicissim nos invitare curemus, abstergamus errores, cunctas hæreses repellamus; jejuniis, vigiliis, orationibus præcurramus, ut devote tam præclari martyris festum (1540) celebrare mereamur, præstante Domino nostro Jesu Christo.

SERMO XIV.

IN NATIVITATE EJUSDEM.

Illius hodie nativitas, fratres charissimi, celebratur, de quo Dominus ait in Evangelio: *Inter natos mulierum non surrexit major* Joanne Baptista (*Luc. VII, 28*). *Natos mulierum*, natos ex mollitia concupiscentiæ appellat; mulier namque e mollitia dicta est, eo quod hic sexus facile moliatur ad culpam. Notandum sane quia suam Dominus nativitatem hoc testimonio non comprehendit, cujus Mater etsi natura dicta sit mulier, virilis tamen fuit in continentia, quæ sine humana concupiscentia genuit prolem et mundo edidit Salvatorem. Cæteris autem sanctissimis et summis hominibus, virili scilicet semine procreatis, nullus beatum Joannem per omnia dubitet cœquandum catholicus; cujus nativitas in templo ab angelo nuntiata, qua mater sterilis et jam anus fecundata, in qua et muta patris lingua absoluta est a quo necdum nato Domini mater agnita, Christi quoque est præsentia delectata, qui etiam per prophetam longo ante tempore meruit proclamari, de quo dictum est: *Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te* (*Mal. III, 1*). Considerate ergo, dilectissimi, quanto honore dignus sit, qui missus a Deo Patre, Filii meruit præcurrere adventum: ex quo etiam ministerio, præcursoris sumpsit vocabulum: prævenit enim Dominum nascendo, prædicando, moriendo, atque ad inferni

(1534) M. intersunt.

(1535) M. flagitiose omnes.

(1536) M. sine et.

(1537) M. statim.

claustra descendendo: qui etiam adeo ab eo magnificatus est, ut ipsius testimonio clarificari et plusquam prophetam appellari, mereretur. Ad cujus quoque exaggerandam gloriam insuper adjiciens ait: *A diebus Joannis usque nunc regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud* (*Matth. XI, 12*). *Regnum cælorum vim patitur et violenti rapiunt illud*, cum quis pravus perversa longo tempore... pœnas quas male vivendo promeruit, misericorditer evadit, atque... sublima... cælorum mox intrat ovanter. Bene autem a diebus Joannis, quia ipse primum baptismum prædicavit per quem peccata dimittuntur, et januæ regni cœlestis pandantur: ubi nos pius Dominus meritis et intercessionibus ipsius beatissimi præcursoris et martyris sui recipere dignetur; cujus regnum et imperium.

SERMO XV.

IN FESTIVITATE SANCTORUM APOSTOLORUM PETRI ET PAULI.

Hodierna solemnitas, fratres charissimi, nos admonet beatissimorum apostolorum Petri et Pauli ardenter amplecti vestigia, qui semet abnegantes, mundumque omnem contemnentes, judiciariam ejus adepti sunt potestatem: qui etiam, quia mundo succumbere noluerunt, cœlo prælati sunt, cujus Petrus olaviger, Paulus factus est introductor. O quam dignum et magnum, ut Petrus claviger sit cælorum, et Lucifer carcerem sentiat inferorum! Homo surrexit ad æternam gloriam, angelus cecidit ad pœnam perpetuam: iste in se multum prælatus et erectus, ommium a Deo creaturam factus est infimus; ille humilis et abjectus, etiam apostolorum factus est primus: illum prostravit superbia, hunc humilitas sublimavit. Quam bene Simon dictus est, quia Simon interpretatur obediens! [quem sodalis Paulus non longe suo quoque secutus est nomine: nam Paulum *parum* dicimus: videtur enim multæ obediendiæ esse nomem, cum vir tanta divinitate perlustratus, tantisque cœlestibus dogmatibus imbutus, ut ab ipso Domino vas electionis ad portandum nomen suum vocari mereretur (*Act. IX, 15*), ipse se parvulum æstimaret nominandum. Magnus itaque dici potuit, quem Dominus post, ascensionem ad cœlos per semetipsum vocavit et docuit, quem sibi apostolum consecravit (*Gal. I, 1*). qui usque ad tertium raptus est cœlum, qui etiam divinum meruit audire secretum (*II Cor. XII, 3*). Uterque igitur possident gloriam claritatis, quia utrisque adfuit humilitas obaritatis. Uterque vivunt cum Christo, quia mori non timuerunt pro ipso. Petrus non dubitavit crucem gyratam, Paulus manum non expavit armatam. Ille caput declinavit ad terram, ut ad cœlum erigeret; hic capite truncatus est, ut potius cresceret. Jure tanta consecuti sunt præmia, qui talia pertulerunt tormenta. Horum acta, fratres charissimi, sæpissime pertractemus, et in quantum

(1538) M. nostrum.

(1539) M. exigitur.

(1540) Cod festam, ut non semel alibi.

possumus imitari curemus. Respuamus terrena et caduca, amplectamur cœlestia et mansura, quia nihil prodest homini si totum lucretur, animæ suæ detrimentum patiatur (*Matth.* xvi, 26). Humilitate gaudeamus, superbiam fugiamus, quia *omnis qui se exultat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur* (*Luc.* xviii, 14)... est, qui amat... cio in vitam æternam recipiet eam. Unde omni nisu omnique... vos viros satagamus exposcere; ut quod nostra non suppetit fragilitas, eorum pro nobis obtineat sanctitas, atque illuc suis orationibus introducant, quo meritis præcesserunt, præstante Domino nostro Jesu Christo.

SERMO XVI.

IN DEPOSITIONE BEATISSIMI EUSEBII VERCELLENSIS EPISCOPI (1541).

De præcipuis. fratres charissimi, solemnitatibus semper nobis aliquid dicendum est vulgaribus, ut nostro discere valeant sermone quod celebrare contendunt ex more: sed in hac festivitate nil eis pronuntiare possumus aptius, quam si nostri patroni gesta disseramus artius (1542) [cod. 1, manu festam]. Igitur beatissimus Eusebius, cujus hodie festum colimus, Sardiniae provincia ortum (1543) cognovimus: Romæ tamen unda baptismatis ablui, et ab ipso summo pontifice sacro de fonte suscipi, ejusque nomen meruit adipisci. Quod nomen bene allusit ad gratiam; nam pius fuit ab ipsa infantia: Eusebius enim pius interpretatur, sicut a Græcis interpretibus declaratur. Sed qui regeneratus est per beatum papam Eusebium, antistes ordinatus est per ejus successorum Julium (1544). Eo quoque tempore, Vercellensis civitas magna totius Italiae pene erat hæresiarcha (1545). Ad hanc quidem destinatus est Eusebius, qui fide, verbo, et opere cunctis fuerat præditus. Hunc frendens contio (1546) Arianorum adeo spernebat, quem veræ fidei assertorem esse oernebat. Et quia non timuerunt blasphemare Redemptorem, ausi sunt etiam refutare pastorem (1547). Concludunt se beatæ Dei genitricis ecclesiae januis, quam piæ memoriæ Constantinus erexerat a fundamentis: vectibus et seris munierunt aditum, ut vel sic pastoris repellerent (1548) adven-

(1541) Hunc sermonem edidit Mansius ex cod. Vat., an. 1761, eumdemque ut adhuc ineditum protulit Burontius in sua editione anni 1768. Burontium sane ignorasse Mansii curas ad Attonem, constat ex illius editione, in qua ex Mansio nihil protulit: tum vero ipse Burontius p. xxv, hunc de S. Eusebio sermonem nominatim dicit (etsi falso) ineditum.

(1542) Mansius vitiose *rectius*.

(1543) Ita cod. at M. *natum*.

(1544) M. infideliter *sanctum Julium*.

(1545) M. *hæresi victa*, contra codicis scripturam.

(1546) M. *perperam cœtus*.

(1547) M. infideliter *præconem*.

(1548) Mansius perverso ordine *repellerent pastoris*.

(1549) M. *prædicandam*.

(1550) Codex cum M. *pandentibus*.

(1551) Fœde M. *ut sancti Patris sic exstinguat latentis*.

tum. At pastor egregius signo crucis omnia concadit, qui ad sanctam Trinitatem prædicandum (1549) libera voce venit; et qui Filium Dei æqualem Patri testificari non metuit, ejus Matris januas sese pandentes (1550) intrare meruit. Cedunt Ariani tanto pavore perculsi, atque ad crudelissimum properant imperatorem confusi. Nam Constantius illius temporis imperator perniciosus erat catholicæ fidei supplantator, et quia sciebant hæreticum, libere accusabant catholicum. Ad synodum mox cunctos episcopos Mediolanum convocat fraudulenter, ut sanctam fidem sic exstinguat latenter (1551). Ad quam beatus Eusebius ire (1552) distulerat, quem quid agendum erat minime latuerat. Chirographum in sua fide ab hæreticis factum imperator laudabat, quod Filium minorem Patri (1553) per omnia prædicabat.

Contra quod catholici prima fronte contendunt (1554), novissime autem perterriti omnes qui adfuerant subscripserunt. Quod cum audisset beatus Eusebius, inenarrabiles corde profudit gemitus. Nec se jam potuit continere, quin ad memoratum iret (1555) concilium pro fide contendere (1556). Sancti evangelii (1557) chara deportans pignora, festinus ad flumen mox pervenit Siccidam (1558): navis (1559), per quam transiri (1560) consueverat, ad ripam tunc morabatur alteram; quam ut vocavit, sola ad eum venerat, susceptum undam et transvexit validam. Inde progressus ad urbem metropolim ingentem luctum planxit cum catholicis. Extergens (1561) luctum, locutus est prudentiam, fratribus cunctis dedit indulgentiam, si ejus deinde sequerentur vestigia. Imperator eum suscipiens magnam finxit humilitatem, ut ejus ad sacrilegium taliter seduceret sanctitatem (1562), dicens: *Subscribe* (1563), *frater*, quod subscripsimus; *confirma tu*, quod nos omnes jam dudum firmavimus. At prudens Pater (1564) se hoc facere detestabat: quippe priorem omnibus chirographi inscriptione se supponere denegabat: illud destruere, et aliud fieri proclamat (1565), in quo se prior subscribere jam valeat. Sic divino nutu tyrannum deludere potuit, quem callide tyrannus decipere voluit. Nec mora: ipsum concessum est cremari, et aliud jussum est (1566) simile præ-

(1552) M. *sic pro ire*.

(1553) Sic alibi loquitur Atto At. M. *Patre*.

(1554) Sequentia aliquot verba, quæ in lacuna codicis Vat. perierant, ex Burontii editione sumo, cujus tamen ego in hoc sermone varietates negligo, quia Vercellensem codicem procul habeo.

(1555) M. *flagitiose ad memoriam revocaret*.

(1556) M. *contenderet*.

(1557) Intellige famosum Evangeliorum adhuc conservatum Vercellis codicem.

(1558) M. *Sicidem*, et male ante interpungit.

(1559) M. *navisque*.

(1560) M. *transire*.

(1561) M. *exstinguens*.

(1562) M. *securitatem*.

(1563) M. *scribe*.

(1564) M. *perperam frater*.

(1565) Mansius *præclamabat*.

(1566) M. *pessime non ejus pro jussum est*.

parari, quod taliter compositum (1567) est penitus A quemadmodum beatus dictaverat Eusebius. In hoc catholici consenserunt : uno omnes animo post eum subscripserunt. Hanc fidem promiserunt contendere, hanc pro ipsa mortis injuria polliciti sunt non negare. Videns imperator horum non posse dissolvi constantiam, omnem fere in beatum Eusebium contorsit (1568) insaniam. Tunc vario (1569) censuit eum affligi periculo (1570) insuper tandem jubet longo deportari exsilio : carceres et compedes acerbos (1571) pertulit, fame et siti longo tempore laboravit ; signis et virtutibus ibidem declaratus est ; angelicis consolationibus sæpe confortatus est. Nec in tantis etiam (1572) contutus periculis, sui bonus pastor immemor factus est gregis ; nam litteris eum de longinquis partibus instanter visitabat, et de catholice fidei perseverantia jugiter corroborabat. Sed B jamjam pene cedebant catholici ; nam diu eos persequabantur hæretici. Tandem misertus (1573) Dominus tyrannum extinxit improbum, et beatum Eusebium solum reduxit ad proprium. In quo illi (1574) itinere ostendit visionem, unde sui corporis cognosceret resolutionem. In vertice montis per visum se stare putabat, et altius ad quoddam palatium sole præclarius pennis evolare credebat. Intellexit illico se de præsentis (1575) vitæ alta conversatione ad æternæ gloriæ ascensurum remunerationem. Interea Vercellas rediens, magno gaudio a suis et summo receptus est honore, eisque fidem Christi constanti prædicabat sermone : se mox migraturum de sæculo asserebat, illos multa post se passuros et (1576) prædicebat : patienter tamen hæc C toleranda monebat, suæque constantiæ et passionis exempla proponebat, et insuper æternæ remunerationis gaudia promittebat. Nec defuit seditio Ariana quin martyrem compelleret ad coronam, fustibus et gladiis super cum insurgere, et lapidibus non timuerunt obruere. Ictibus illorum fracto cerebro occubuit, et sanctam Deo taliter animam reddidit. In ea autem a suis discipulis ecclesia est sepultus, quam ipse olim in honorem martyris Theonesti (1577) construxerat divino amore compulsus, ubi multa beneficia præstantur omnibus, qui beatum Eusebium puris exorant precibus. Nos quoque suis orationibus ab æterno liberet supplicio, qui hodie, quod est Kal. Aug., de carnis ereptus est ergastulo.

SERMO XVII.

IN ASSUMPTIONE BEATÆ DEI GENITRICIS SEMPER VIRGINIS MARIÆ.

Assumptionem gloriosæ Mariæ semper Virginis hodie celebramus, quam in cœlesti throno collocatam devotis mentibus (1578) adoramus. Nam ipso Deus et Dominus, cujus eam (1579) Genitricem colimus ait in Evangelio : *Si quis mihi ministrat* (1580), *me sequatur ; et ubi sum ego, illic et minister meus erit* (Joan. XII, 26). Præ cunctis enim mortalibus sancta Dei Genitrix Christo Domino ministravit ; quem adeo est secuta, ut cum tristate tristaretur, cum patiente pateretur : de cujus tamen passione ei prædictum est : *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius* (Luc. II, 25). Vere ergo cum ipso manet in cœlis, cui sedulo servivit in terris. Item discipulis suis ipse alibi ait : *In illo die cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis* (Joan. XIV, 20). Item : *Sicut ego et Pater unum sumus* (Joan. X, 30), sic vos (1581) et ego unum manebimus ; quod enim ait apostolis, hoc sentiendum est et de cæteris justis. Quid ergo mirum qui (1582) in eo sunt, si in cœlis consistunt ? Aut quid etiam magnum, si beata Maria cœlestis esse meruit, cum beatus Apostolus de omnibus justis dixerit : *Qualis cœlestis* (1583), *tales et cœlestes ?* (I Cor. XV, 48.) Cœlestis enim Christus est, qui de cœlo descendit, quem etiam imitando (1584) ejus participatione cæteri quoque justis cœlestes esse merentur (1585). Nec videatur contrarium quod Dominus ait in Evangelio : *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit filius hominis* (Joan. III, 13). Deus enim Christus est Dei Filius et hominis, qui solus de cœlo descendit, imo qui et solus ascendit. Cæteri (1586) autem qui in ipso sunt, unum sunt, et jam diversi non sunt, sed ejus membra sunt. Et ideo solus ascendit, dum ea quæ in se sunt, vel quæ . . . habitare in cœlo. Nam apostatæ angeli, qui in cœlo fuerunt, qui a Deo recesserunt inde . . . homines si (1587) Deo adhæserint (1588) in cœlum (1589), sublimabuntur ; quod imo de beata Maria dicendum est, quod præ cunctis mortalibus in ea mansit Dominus. Et ideo in ipso eam manere nullo modo diffidimus ; de cujus etiam (1590) corpore corpus assumere dignatus est, eam sibi membrum coaptasse non dubium est ; et cui præ omnibus adhæsit in terris, ipsam sibi præ cunctis applicavit in cœlis. Corporis vero ejus (1591) jam factam resurrectionem affirmare minime audemus, quia nec a sanctis Patribus hoc declaratum esse cognosci-

(1567) M. *compertum*.
 (1568) M. *convertit*.
 (1569) M. *flagitiose ratio*.
 (1570) Sex verba sequentia omisit Mansius.
 (1571) M. *acerbos*.
 (1572) M. *tamen*.
 (1573) M. *miserans*.
 (1574) M. *Ille*.
 (1575) Complura verba sequentia, propter lacunam codicis Vat., ex Burontio accersivi.
 (1576) Ita cod. Vat.
 (1577) Mansius *Theonesti*.
 (1578) M. *infideliter, precibus*.

(1579) M. *omnes pro eam*.
 (1580) M. *ministraverit*.
 (1581) M. *nos*.
 (1582) M. *quod*.
 (1583) M. *addit est*.
 (1584) M. *in dando flagitiose*.
 (1585) M. *meruerunt*.
 (1586) Mansius lacunam hic frustra facit.
 (1587) Mansius *in pro si*.
 (1588) M. *adhæserunt*.
 (1589) M. *in cœlo*.
 (1590) M. *tantum*.
 (1591) M. *sui*.

mus (1592). Denique in valle Josephat ejus sepulturæ manet locus, ubi tamen ejus non reperitur corpus. Sed qui de ea ineffabiliter carnem eduxit, ipse quid (1593) de ejus sit corpore novit. Tamen sive in corpore, sive extra corpus, super choros angelorum in cœlis exaltatam confitemur: si enim veraciter omnes justos resurrecturos cum propriis corporibus quandoque credimus, eosque in aera occursuros Deo, et sic semper postmodum cum ipso mansuros confidimus, secundum quod beatus Paulus ait apostolus (*I Thess. iv, 16*); quid mirum si Matri per quemdam miserationis effectum Dominus anticipando præstitit, quod omnibus in fine sæculi sanctis donabit, cum mortalia corpora immortalitate induerit? Denique scriptum est: *Alia claritas solis, alia lunæ, alia stellarum (I Cor. xv, 41)*: per claritatem namque solis resurrectionem Apostolus docuit Salvatoris, de quo scriptum est: *Vobis qui timetis Deum, orietur Sol justitiæ (Malach. iv, 2)*. Per lunæ intelligere possumus etiam Matris suæ: nam sicut luna a sole præcipue inter sidera illuminatur, sic et ipsa a Domino inter cæteros justos divino procul dubio lumine potius illustratur. Cum vero stellarum subjunxit, cæterorum sanctorum resurrectionem innotuit (1594). Sequitur: *Sicut stella a stella differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum (I Cor. xv, 41, 42)*: Nam discretio vitæ varietatem gignit resurrectionis. Poterat forte resurrectio Dei Genitricis præcedere aliorum anticipando, quos per vitæ meritum in terris præcesserat vivendo. De morte quoque ipsius nullam fingamus dubietatem, quam et in sui filii cognovimus humanitate. Morti tamen succumbere diu non meruit, quam, ex ea sumpta caro (1595) jam resurgendo devicit: nempe cujus filius cœlos ascendit per majestatem, matrem illuc (1596) assumere poterat per pietatem. Nec dubium est ei (1597) suam impertisse gloriam, eamque totius mundi constituisse dominam. Nam qui patrem et matrem . . . implere . . . Scripturarum exemplis possumus (1598) approbare . . . igitur sancta Virgo adepta est dignitatem, dum Dei meruit effici Mater. Virgo peperit puerum, mulier genuit Deum, Spiritu sancto gravidata est, auctore mundi fecunda (1599) est, super choros angelorum in cœlestibus (1600) exaltata est, quo nos pius (1601) Dominus, ejusdem Virginis interventu, perducere dignetur, cujus etc.

SERMO XVIII.

IN DECOLLATIONE BEATISSIMI PRÆCURSORIS CHRISTI JOANNIS.

Magnificum Joannem præcursorem et martyrem Domini nostri Jesu Christi, cujus natalem diem hodie celebrat orbis, sanctum effudit uterus matris; sicut scriptum est: *Priusquam le formarem in utero,*

(1592) Intellige antiquos Patres; nam paulo recentiores, veluti Gregorius Turonensis, Idelfonsus Toletanus, Fulbertus, Petrus Damianus, Petrus Blesensis, Andreas Cretensis, Joannes Damascenus id affirmarunt, uti observat Benedictus XIV in tractatu de festo Assumptionis B. M. V., cap. 8, 15. Pergit ibidem Benedictus docte more suo rem aliis locis theologicis confirmare.

(1593) M. quod.

A *novi te; et antequam exires de ventre, sanctificavi te, et prophetam in gentibus dedi te (Jer. i, 5)*. Quam sanctificationem tanta custodierat abstinencia, ut nulla pene vitæ ejus adhæreret peccati macula: nam vinum et siceram non bibit, et omne immundum non manducavit. Elegerat insuper habitare desertum, ne ejus vitam populi saltem pollueret conventus. Verbum Domini advenientibus continue prædicabat, quibus recedentibus jugi orationi vacabat: cujus cultus humillimus, vestitus asperrimus, cibus vilissimus declaratur. Legimus enim in Evangelio quod habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem ejus erant locustæ et mel silvestre, et erat in deserto prædicans baptismum pœnitentiæ (*Marc. i, 6*):

B qui suæ prædicationis gratia, mira usus est observantia: ut quod prædicabat ipse prorsus ageret, et quod jubebat impleret. Baptismum prædicabat, et ad se venientes baptizabat. Pœnitentiam docebat, cujus in se normam ostendebat. O quantus vir iste, qui angelo nuntiante conceptus est, et ab ipso matris utero sanctificatus est! qui semper deguit in abstinencia, et aliorum quasi propria flebat scelera; qui viam Domino prædicando non cessaverat præparare, et pro veritatis præconio caput non est cunctatus amittere; cujus etiam in tantum sanctitas crevit, ut a compluribus Christus esse crederetur: quod humilitatis custos adeo refugit, veluti si ei venenum propinaretur mortis. Se vocem confessus est clamantis: Christum post se venturum esse prædicavit, quem tantæ prædixerat auctoritatis, cujus calceamenti corrigiam se ad solvendum non æstimaret idoneum (*Marc. i, 7*). Assertor veri, quem nec humanæ laudis jactantia compulerat proferre mendacium, nec tyrannicus pavor a veritatis poterat retorquere testimonio, nec reginæ adulatio fecerat palpare flagitium. Herodem a fraternis thalamis prohibendo, ita ipsius . . . adulter . . . non licet tibi ut habeas uxorem fratris tui adulteram (*Marc. vi, 18*). Hinc diro retrusus est carcere . . . talis fama cessaret. Christi tamen atletam quanto magis affligebant vincula, tanto magis detestabat illicita. Novissime tandem capite truncatus, migravit ad Dominum, qui veritatis non passus est celare testimonium. Veritas enim Deus est, quem admodum ipse ait in Evangelio; *Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv, 6)*. Qui enim veritatem non metuit celare, Deum quodammodo nititur occultare; et qui pro ejus testimonio hic affligitur, ab ipsa quod Deus est in æternum coronabitur. Fugiamus itaque, charissimi, mendacium, ejusque simul patrem diabolum. Veritatem imitemur, quam a Deo processisse confi-

(1594) Sic p. 17, v. ult.

(1595) Mansius carne.

(1596) M. illius.

(1597) M. sine ei.

(1598) M. possum.

(1599) M. fecundata.

(1600) M. omisit in cœlestibus.

(1601) Deest pius apud M.

temur. Ipsius meritis et intercessionibus hoc im- A pariter celebramus, præstante Domino nostro Jesu
petrare valeamus, cujus hodie festivitatem omnes Christo.

IN OPUS SUBSEQUENS MAII MONTIUM.

Ut omnia Attonis, quæ sunt in codice Vaticano, inedita scripta divulgarem, restabat Polypticum bis ab auctore scriptum, primo quidem obscurissime, ne videlicet ab ἀμύρτοις intelligeretur; iterum paulo planius, quæ secunda scriptio ab Joanne Munsto ex hoc eodem codice excitata fuit. Prior scriptio nullis in codice declarationibus illustratur; altera glossis scholiisque stipatur, quæ partim Mansius luce donavit. Ego vero priorem nunc editurus, glossas etiam et scholia e posteriore sumpsi, sine quibus inutilis mea foret editio, quia nihil prorsus liceret intelligere. Causa autem obscuritatis non una est; nam et barbara atque abnormia insunt vocabula, et metrum sæpe poeticum impolita ratione cum prosa miscetur. Sed nihil æque hoc scriptum offuscat et obruit, quam perversa dictionum positio, quas auctor sponte extra omnem loquendi regulam solet disjicere. Unum pono exemplum ex capitulo extremo: hanc unde congruit Augusti caveat qui potiri censuram ut nomine parat. Quam perversonem in Polyptici scriptione altera sic auctor emendavit: unde congruit, ut qui parat potiri nomine Augusti, caveat hanc censuram. Porro Attonem mirari liceret stylo ad miraculum obscuro nunc utentem, qui in aliis lucubrationibus tam est perspicuus, nisi nos Virgilius grammaticus, a me nuper ex Neapolitano codice editus, commode doceret, unum hoc esse ex duodecim latinitatis generibus, quæ ipse enumerat in suis epitomis, et in didacticis quoque epistolis non semel commemorat. Hoc autem ab eo dicitur inusitatum et mysticum latinitatis genus: et quidem in secundo Epitomarum capitulo, ubi de scindenda oratione disserit, complura auctorum exempla profert, quorum prorsus institutum Atto noster secutus est. Causas quoque scindationis, ut ipse loquitur, scribit Virgilius, quas inter illam potissimam, ne mystica quæ solis gnaris pandi debent ab infimis ac stultis facile reperiantur. Sed jam lectorem meum ad prædicti grammatici librum ablego, juxta quem aliud quoque vetus opusculum arcana latinitate compositum, cui titulus Hisperica Famina, typis vulgavi (1601*). — Est Attonis polypticum satyra quædam seu censura suorum temporum, præsertim adversus principes, quorum ambitionem et cætera vitia late castigat.

(1601*) Opusculum de quo hic agitur recusum exstat in tomo XC Patrologiæ, in append. ad Venerabilem Bedam. Edrt.

ATTONIS VERCELLENSIS EPISCOPI POLYPTICUM ⁽¹⁶⁰²⁾ QUOD APPELLATUR PERPENDICULUM

CUM ANTIQUI GLOSSIS ET SCHOLIIS.

(Apud Mai, Veterum Scriptorum Collectio nova, tom. VI, part. II, pag. 42.)

INCIPIT EPISTOLA.

Reverendo in me ¹ Fulano (1603) valde præsulī.
Fulanus ² cupiens me sic beatum instar felicissimi opilionis Silvestri summi exitum. Mortuus ali-
quibus, sed mihi nec emortuus, vivus immo mihi

B vividus es; mortuus, sed vivus immo (1604). Hujus
labyrinthi (1605) iter currentes, aut qua insistendo
vitari voraginem edoce, aut quo salubres sublati
adtingere possint delitias. Quæ sentio in hoc cernes.
Sed sic ego quæ et tu comparantur (1606) canta-

GLOSSÆ.

¹ Quantum ad me, id est in mea conscientia. ² Scilicet ego.

SCHOLIA ET NOTÆ.

[(1602) Polypticum est multorum descriptio. Non enim specialiter tantum de uno loquitur, sed plurimorum corripit vitium.

(1603) Fulanus apud Hispanos loco uniuscujusque proprii ponitur nominis, eum nomen deficit.

(1604) Sic Atto etiam in secunda polyptici edi-

tione. At Mansius infideliter in me. Reliquos Mansii multos errores et a codice discrepantias redarguere non vacat. MAI.

(1605) Labyrinthum hoc loco istud sæculum appellat.

(1606) Comparantur, æstimantur, instantur qui-